

insan, kendine dost edindiği amel ve hareketleriyle bilinir. İnsanın kıymeti amel ve hareketleriyle ölçülür.

Meselâ At, «yük taşıma» özelliği ile Eşek ile umumî bir benzerliği vardır. Fakat Ât'ın «cihanda koşma» özelliği ise kendisine has hususî bir sıfattır. Yani At denince hatıra ilk gelen cihaddır. Zira bu hususa işaretle Cenab-ı Peygamber Efendimiz hadislerinde şöyle buyururlar:

— *Atların hayırlısı cihad için bağlanmış olanlarıdır.* (3)

At düşmana karşı cihada gitmekten aciz, olursa yük taşmadan aciz olmaz. O zaman da at; atlık mertebesinden eşeklik derecesine düşer. Atın Eşek durumuna düşmesi ise onun ölümü ve noksan oluşu demektir...

İşte insan da böyledir. Diğer hayvanların özelliklerinden; ilim, marifet, akıl, haya ve benzeri şeylerle hususiyet kazanmıştır. Zira sayılan hususlarda diğer hayvanların nasibi yoktur.

Şu halde insan, diğer canlılara verilmeyen bir takım kabiliyet ve kudretle hususî bir şeref ve yücelik sahibidir. Bu şeref ve yücelik ne yırtıcı hayvanlara, ve ne de şeytana verilmemiştir.

Binâenaleyh insan, yukarıda anlatılan güzel ahlâkı, iyi huyları kendi kendine terk eder, hile, hud'a, fitne, fesat, hased, kin garaz vesair çirkin yollara saparsa o insan tıpkı at misalinde olduğu gibi insanîyet derecesinden şeytan durumuna iner..

Diğer sıfatlar da hep anlatılanlar gibidir, ki biz bunlara «nefsi ve Allah Teâlâ'yı bilmek» adlı eserimizde yazdık.

(1) Elimdeki kaynaklarda bu metni bulamadım.

(2) Sigara içmek, kumar oynamak, hırsızlık etmek gibi.

(3) Elimdeki kaynaklarda bu manada metin bulamadım. Fakat Feyzül Kadir C. 3. S. 470, ve 4004 no'lu hadisde:

— «Atın hayırlısı harpte önde giden, burnu beyaz ve kendisinde cihad izi olan-
dır» manada bir metin bulabildim.

Muhterem Abonelerimize

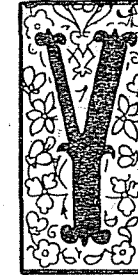
Bazı abonelerimizin abonelikleri 30. sayıda bitmiş olduğu halde biz mecmua göndermeye devam ediyoruz. Şimdiye kadar dört adet mecmua gönderdik. Ancak üzüntü ile belirtelim ki, abonelerimizin ödediklerinden başka bir maddî dayanağı olmayan mecmuamıza şimdiye kadar bu abonelerimizden yeni bir ödeme yapılmadı. Ayrıca mecmua gönderilmemesi de istenilmedi. Anlaşıldığına göre muhterem abonelerimiz mecmuamızı terketmek istemiyorlar. O halde bizi, irsaliyeyi kesme mecburiyetinde bırakmadan borçlarını göndermelerini rica ederiz.

İSLÂM MEDENİYETİ

Edebiyat

Yunus Emre'nin Bütün Şiirleri Aruzla Yazılmıştır

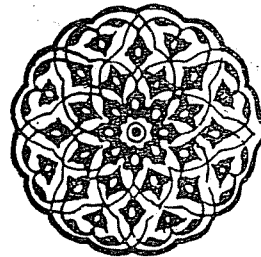
Dr. Cahid ÖNEY

UNUS Emre, şiirimizin klâsik çağı evvelinde yaşamış, kendisinden sonra gelen dîvan şâirlerini ve halk edebiyatını az veya çok etkilemiş bir şâirimizdir. Hakkındaki neşriyatın, ne gaye ile olursa olsun son yıllarda artışı sevindiricidir. 1971 yılında :Cahit Öztelli 273, Muzaffer Civelek 77; 1972'de Burhan Toprak 115, Naci Kasım 340, Faruk K. Timurtaş 192, Sabahattin Eyüboğlu 154,

Hayri Selçuk 332, Ahmet Kabaklı 113; 1973'de: Abdülbâki Gölpınarlı 299 şiirle YUNUS EMRE isimli kitaplar neşretmişlerdir. Bu edebiyat bilginleri ve yazarlarımız, Yunus Emre'nin büyük ölçüde hece veznini ve pek az da arûzu kullandığını (Kasım'a göre 71, Timurtaş'a göre 60 kadar, Gölpınarlı'ya göre 40, Öztelli'ye göre 21 şiir arûzla ölçülüdür; Kabaklı'ya Selçuk'a göre şiirlerin çoğu hece vezniyle yazılmıştır; Toprak, Civelek ve yaptında Yunus Emre'yi kitapsız, tapınmasız, törensiz, kiblesiz diyerek alkışlayan Eyüboğlu vezin mevzûunu işlememişlerdir) belirtmişlerdir. Bu 9 müdekkikden Kasım ve Gölpınarlı (Öztelli, 9 arûz şiirini belirtmiş), arûz vezninde teşhîs ettikleri şiirleri birer birer gösterdiklerinden, eserleri, bu mevzûdaki araştırmalarda fayda sağlayacak mâhiyettedir.

Eserinin baskı târihi en yakın bulunan edebiyat âlimimizin neşrettiği 299 şiiri teker teker inceledik; istisnâsız arûzla yazılmış oldukları neticesine vardık. Hepsini arûzla yazılmış bu şiirlerin büyük kısmının hece vezninde addedilmesinin şüphesiz mantikî, samimî sebepleri de vardır. Tafsilâtı ıleriye bırakarak kısaca belirtelim ki, dikkate alınmayan çeşitli zihaf unsurları bu intibâi uyandırmaktadır (Öztelli ve Timurtaş imâlelerden bahsetmişler, zihafı meskût geçmişlerdir).

Bu yazımızla Yunus Emre ile alâkalı bir husûsu, yâni bütün şiirlerinin arûzla yazılmış olduğu gerçeğini ortaya çıkarmakla edebiyat âlemine bir hizmette bulunduğumuz inancındayız.

Şiir, bir dil ürünüdür.. Yunus Emre'nin şiirlerinin veznini arûz kabûl edebilmek için o devir şiir dili ve tekniğinden, zihaf unsurlarından, gene Yunus Emre'den örnekler vererek etraflıca bahsetmek lâzımdır.

A) Sessiz harflerin, bâzan okunmayabilişleri:

(L) Harfi:

*Miskin Yunus bilışeli cân ü gönül verişeli
Tapduğ'una erişeli gizli razım açar oldum*

(oldum) kelimesindeki (L)' harfi, vezin zorluğu dolayısıyla okunamamaktadır. (oldum - odum).

(R) Harfi:

*Birinin âlır kardaşın revan döker gözü yaşın
Hiç onarmaz bağı başın habersiz gelir ölüm*

Beyit içindeki (R) harflerinden, sâdece (onarmaz) kelimesi terkibinde bulunanı okunamamaktadır: (onarmaz - onamaz). Buna benzer olarak, (bilirsin - bilisin), (toprak - topak), (ejderha - ejdeha) gibi telâffuz şekillerine, pek çok rastlanılmaktadır.

(N) Harfi:

*İçimde yanar aşk odu ağzım onun deriçesi
Aşk odunun tütününden Yûnûs'un beniz sarara*

(Tütününden) kelimesindeki 3 adet (N) harfinin ortada bulunanı ve (Yûnûs'un) kelimesinin son harfi, vezin zarûretiyle okunamamaktadır.

(T) Harfi:

*Bu ezeli pirlîği ye cihanda dirlîği
Ya bu gönül birliği can kudret budağdır*

(Kudret) kelimesindeki (T) harfi, vezin zarûretiyle okunamamaktadır.

(M) Harfi:

*Nite ki ol mâşûk ile ben râzımı bir eyleyim
Garkolam müşâhedeye ermeğe tedbîr eyleyim*

(Garkolam) kelimesindeki (M) harfi, vezin zarûretiyle okunamamaktadır. Bu kelimeden sonra gelen kelimenin ilk harfinin de (M) oluşu, dikkat ve işârete değer. İleride buna benzer bir misâl daha vereceğiz.

(Ş) Harfi:

*Sekiz uçmak âşıklara köşk ü saraydır bilene
Müşîleyin hayrân olup Tur dâğında kalan benim*

(Uçmak) kelimesindeki (Ç) harfi, vezin zarûretiyle okunamamaktadır. (Ç) harfinin okunmaması mı, yoksa kelimenin (çumak) şeklinde telâffuzu mu gerektiği de, tahkîke değer bir hussudur.

(Z), (S), (Ş) Harfleri:

*Hiç bilmezem kezek kimin aramızda gezer ölüm
Halkı bostan edinmiştir dilediğin üzer ölüm*

(Aramızda) kelimesindeki (Z) harfi, (bostan) kelimesindeki (S) harfi, (edinmiştir) kelimesindeki (Ş) harfi okunamamaktadır.

(H), (F) Harfleri:

*Çevik bahrı olmak gerek bir denize dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek hiç sarraflar bilmez ola*

(Bahrı) kelimesindeki (H), (sarraflar) kelimesindeki (F) harfi, okunamamaktadır.

Bâzan, vezin zarûretiyle hangi harfin okunmaması gerektiğine hüküm vermek zordur:

*Gussa beni görmez idi kaygu eli vermez idi
Endişe şehrinden daşra bir yüce mekânda idim*

(Daşra) kelimesindeki (Ş) harfini mi, yoksa (R) harfini mi belirtmek gerekir?.. Kelimenin mânâsını kaybettirmemek bakımından, (R) harfinden vaz geçmek icap ediyor.

(K) Harfi:

*Helâl kıldı mâşûka âşık kendi kanım
Maşûk nakşından okur aşk eri Kur'ân'ım*

(Y) Harfi:

Bu harfi, üzerinde daha uzun durmak gerektiğinden sona bırakmıştık.. Vezin zarûretiyle, bu harfi de, evvelce incelediğimiz harfler gibi telâffuz etmemek mi gerekir; yoksa bu harf, kelimedeki, vezin gerektirdiğinde, bir değişikliğe mi sebep olmaktadır; bunu inceleyelim:

Yunus Emre dîvânının dikkatle tedkikinde, veznin zarûrî kıldığı hallerde, (Y) harfi ile ilgili olarak şu değişiklikler görülmektedir:

(heybetli - hibetli), (peygamber - piyamber veya peyamber), (böyle - büle) (Süleyman - Sülیمان), (eyle - ile), (doymaz - dumaz), (ayrı - ırı) (şeyhin - şihın)..

Netice olarak, vezin gerektirdiğinde (Y) harfi kendisinden önceki (a) harfini (ı); (e) harfini (i); (o) harfini (u); (ö) harfini «ü» şeklinde okutarak kendisi de ortadan kalkmakta, hece kısalmaktadır. Misâlleri:

*Ağaç ata bindireler sinden yana göndereler
Yer altına indireler kimse (ırık) görmez ola*

*Dostun haberi (büle) nefsin sana yar (ile)
Bak dostu yarar (ile) bu vücudun şârım*

*Çün Azrail ine tuta assı kulmaz ana ata
Kimse (dumaz) o heybete halktan meded ermez ola*

Yukarıdanberi verdiğimiz misallerde, seçilen her beyitte, hemen yalnızca söz konusu harften gayrı zihaf bulunmamasına dikkat ettik. Şimdi karma bir misâl veriyor ve çeşitli harflerdeki müteaddit zihaf ve imâle dolayısıyla veznin gerçekten zor anlaşılacağını gösteriyoruz. Parantez içindeki harflerde zihaf vardır:

*Devlet tavı bana ko(n)du aşk kadehi bana su(n)du
Cânım (i)çti aşktan ka(n)dı karay (a)ktan seçer o(l)dum*

Aynı beyitteki imâleler de, gene parantez içine alınmıştır:

*Devlet tav(i) b(a)ş(a) kond(u) aşk k(a)deh(i) b(a)n«a» sundu
C(a)nım içti) aşktan kand(i) k(a)ray aktan s(e)çer oldum*

Şiirin vezni, imâle ve zihaf lar dikkate alınır sa ortaya çıkmaktadır.

B) Vezin gerektirdiğinde, birbirini tâkip eden aynı isimdeki iki harften biri okunmamaktadır:

2 (L) Harfine misâl: (millet - milet)

*Dîn ü (milet) sorar isen âşıklara dîn ne hacet
Aşık kişi harab olur harab bilmez dîn diyanet*

Bu beyitte, başka bir husus da dikkatimizi çekiyor: (harab) kelimesinin son ve onu takib eden (bilmez) kelimesinin ilk harfi (B) dir. Bundan istifade olunarak (harab) kelimesinin son harfi atılmış, sonraki kelimenin ilk harfinin sesinden istiâne cihetine gidilmiştir.

2 (T) Harfine misâl: (işitti - işiti)

*Ey yârenler kim (işiti) âşık tövbe ettiğini
Yâ kim işitti denize od düşüben tütüğünü*

Burada, başka bir noktaya da işaret sırası gelmiştir: (öv) uzun hecesi, (ü) ve bazan (ö) kısa hecesi şekline girebilmektedir: (Tövbe - tübe), (devlet - dölet), (gevher - güher)..

*Bu ikisi arasında bildim (dölet) benim imiş
Hiç dânişığım yok iken başım onunla hoş oldu*

*Hak bir (güher) yarattı kendinin kudretinden
Nâzar kıldı (gühere) eridi heybetinden*

2 (R) Harfine misâl: (sırta - sıra)

*Ben bende seyreder iken acab (sırâ) erdim ahi
Biz siz dahî sizde görün dostu bende gördüm ahi*

2 (C) Harfine misâl: (müneccim - münecim)

*Ne elif okudum ne cim varlığında kelecim
Bilmeye yüzbin (münecim) talim n'ıldızdan gelir*

2 (V) Harfine misâl: (kuvvet - kuvet)

*Hâni banâ ol havsala ki hâlimi bilmeyenler
Hâni banâ zor u (kuvet) kim senin aşkına doyam*

2 (N) Harfine misâl: (sünnet - sünet)

*Aydır isem eyâ gönül hani farîza yâ (sünet)
Aydır yok teşvişi koya bu seviye amel sığmaz*

2 (K) Harfine misâl: (hakkı - hakı)

*Vücûda gelmeyince kimse)Hak'ı) bilmedi
Bu vücuttan gösterdi dost bize dâdârını*

2 (S) Harfine misâl: (ssı - ısı)

*Yûsûf ile çâha inen terâziye altın uran
Kefesini basa duran Mısır'ın ısı) sultan benim*

C) Bazı kelimelerde tealâffuz değişiklikleri:

Vezin zarûretiyle ve uzun bir heceyi kısa yapmak gayesiyle, uzun hecenin sonundaki sessiz harfle ondan evvel gelen sesli harfin yerlerini değiştirilmektedir. Kelimelerde bu şekilde meydana gelen değişiklikler bilhassa şunlardır: (evliyâ - veliyâ), (uçmak - çumak), (günah - günha),

(istersen - sitersen), (gönülde - gönlüde), (uryan - ruyan), (gördüğüm - gördüğümü), (iklime - kilime), (İsrâfil - Sirâfil).. Misalâller:

*Cümle yaratılmaşa bir göz ile bakmayan
Şer'in (veliyâsisa) hakıykatte âsıdır*

*Sekiz (çumak) âşıklara köşk ü saraydır bilene
Mûsîleyin hayrân olup, Tur dâğında kalan benim*

*Yarlıgagıl sen Yânus'u (günahak) kulların ile
Eger yarlıgamaz isen key katı firak Çalab'ım*

*Sorar isen aşk nerededir nerde (siteresen) ordadır
Hem (gönlüde) hem candadır hiç kalmadı gümânımız*

*Bu yolun ârifleri geçirmezler metan
Şöyle (ruyan) gideriz cihan yağmaya verdik*

*Şöyle hayran eyle beni aşkın öduna yanayım
Her nereye bakar isem (gördüğümü) seni sânayım*

*Evvel kadim önden sona zevâli yok sultan benim
Yedi (kilime) hükmedip diri tutan Sübhan benim*

*Andan (sirâfil) sür ura ölenler yerinden dura
Gece devrân-ı rûzigâr böyle yazmış celle celâl*

(üstad - sütad), (medrese - mederse), (işten - şiten) gibi pek çok örneklerle yazıyı uzatmak istemiyoruz.

(Aşk) kelimesi de, yerine göre şekil değişikliği göstermektedir:

a) (Aşkın - şıkın) (aşk - ışk - şık):

*Lâyık değil değme canâ dost yolunda kurban ola
Gerçek (ışık) minnet tutar cânını dost alasını*

Misâllerin vezinleri: 16 Heceliler: 4 adet Müstef'ilün; 14 hecelilerden (Hak bir güher..) diye başlayan: Müstef'ilün feülün müstef'ilün feülün, diğerleri: Müstef'ilün fâilün müstef'ilün fâilün.

D) Uzun okunması gereken bir sesli harfin kısa telâffuzu:

Yunus Emre'de zihaf unsurlarından birisi de, uzun okunması gereken bir sesli harfin, vezin zarûretiyle kısa telâffuzudur: (Dünyâ) kelimesinin son hecesinin kısa okunuşu gibi.. Bu ve diğer tâlî zihaf türleri zamânımızda da pek çok görüldüğü ve mevzûumuz bizâtihi bütün tefer-rûâtıyla zihaf olmayıp, veznin teşhîsini perdeleyen çeşitlerini izahtan ibâret bulunduğu cihetle, sâdece işaret etmekle yetiniyoruz.

Sayın Abdülbâkî Gölpınarlı neşrettiği 299 şiirden 40'ının veznini, sahîfa altlarına koyduğu notlarla (arûz) göstermiş.. Bu dipnotlara göre şiirlerden 22'si (bize göre 152'si) 4 adet Müstef'ilün; 11'i (bize göre 17'si... ilâveten S - 123, 172, 218, 219, 245, 295) Mefâilün mefâilün feülün; 4'ü (bize göre 6'sı... ilâveten S - 177, 400) Fâilâtün fâilâtün fâilün; 1'i (biz de aynı fikirdeyiz) Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün; 1'i (biz de aynı fikirde olabiliriz) Mef'ülü mefâilün mef'ülü mefâilün; 1'i (bize göre 2'si... ilâveten S - 51) 4 adet Mefâilün vezindedir. Netîceten, Gölpınarlı, Yunus Emre'nin 6 çeşit vezin terkihi kullandığını bildirmektedir ki, biz; bunu 10 olarak tesbît ettik:

110 şiir: Müstef'ilün fâilün müstef'ilün fâilün (14 heceli diğer bütün şiirlerin vezinlerini, sahîfa numaraları zikrederek belirttiğimizden; bu

vezindekiler, geriye kalanlardır); 7 şiir: Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fefe'ülün (S - 73, 236, 243, 293, 314, 378, 395); 2 şiir: 4 adet Fe'ülün (S - 296, 357); 1 şiir Müstef'ilâtün müstef'ilâtün (S - 327) veznindedir.

Şunu tebâruz ettirelim ki, 14 heceli mısralar, arûzun çeşitli terkîbine uymaktadır ve bâzı şiirlerde bunlar arasında seçim yapmak zor olmaktadır .misâl: S - 395); 11 heceli mısralarda da aynı husus bâzan söz konusudur (misâl: S - 295, 396).

Bildirdikleri 40 şiirin vezinleri husûsunda Sayın Gölpınarlı ile mu-tâbakatımızı da kaydetmekle, 299 şiirin vezinlerini, teker teker açıklamış oluyoruz.

Yunus Emre şiirlerinin tamâmının arûzla ölçüldüğüne bir delil daha verelim: Bâzı harflerin vezin zarûretiyle bâzan okunup bâzan okunmadıklarını, arka arkaya gelen aynı isimli 2 sessizden birinin okunmayabileceğini, bâzı kelimelerde telâffuz değişiklikleri olabileceğini bildirmiştik. Bu kanâatimizin şüphe ile karşılanmaması için, Gölpınarlı'nın arûz vezninde gösterdiği 40 şiirde de aynı örneklerden bol bol bulunduğunu belirtmeğe sıra gelmiştir. (L) Harfi misâli: 69, 130; (R) harfi misâli: 69, 129; (N) harfi misâli: 69, 129; (T) harfi misâli: 92, 130; (M) harfi misâli: 55, 129; (Ç) harfi misâli: 108, 133; (Z) harfi misâli: 129, 132; (S) harfi misâli: 147, 328; (Ş) harfi misâli: 33; (H) harfi misâli: 69; (K) harfi misâli: 129, 131; (Y) harfi misâli: 62, 92; (B) harfi misâli: 233; (V) harfi misâli: 108, 233; (Ğ) harfi misâli: 130, 133; (D) harfi misâli: 133; 2 (R) harfi misâli: 55; 2 (V) harfi misâli: 193, 231; 2 (K) harfi misâli: 69, 92; 2 (S) harfi misâli: 131; 2 (Z) harfi misâli: 132; 2 (T) harfi misâli: 233; 2 (M) harfi misâli: 328, 361... Evliyâ - veliyâ: 328; uçmak - çumak: 108, 129; gönül - gönlü: 130, 275; aşk - şık - ışık: 131; gevher - güher: 243; toprak - topak: 142...

299 Şiirden yalnızca 40'ında zihafalara itibâr edilip, mütebâkisinde, hem de aynı şekilde zihafalara kıymet verilmemesi, muhakkak ki kabûle şayan görülemez; ilim ve insaf sâhiplerinin, bu gerçeği reddetmeyeceklerine inanmak isteriz.

İddiamızı isbâta yardım edecek kuvvetli bir delil daha vardır: Yunus Emre bir kısım kelimeleri neden 2 çeşit telâffuz etmiş ve (üryan - rüyan), (evliyâ - veliyâ) gibi tasarruflarda bulunmuştur?.. Eğer hece veznine uymak endişesi rol oynasa idi, bu değişik söyleyişlerde hece sayısında fark olurdu. O halde bunlar hece vezninin değil, arûzun gerektirdiği değişikliklerdir. Çünkü bu şekilde kelime içindeki bir uzun hece kısa heceye dönüşmekte veya uzun ve kısa heceler yer değiştirmekte, fakat her iki halde de, hece sayısı aynı kalmaktadır.

Yunus Emre, şiirlerinde vezin endişesini hiç duymamıştır, diyebiliriz. O kadar ki, bâzı mısralarda kelimelerin yerleri değiştirilmekle dahî, vezin biraz daha iyi olabilirdi. O, şeklin değil, muhtevânın san'atkârıdır. San'atın klâsik türünde ise evveliyetle şekil aranır; şekil muvâfık görüldükten sonradır ki, muhtevânın incelenmesine geçilebilir. Şiirimiz, diğer bütün faktörlerden de önce bütün çeşitleriyle zihaf nâkisesine nihâyet verebildikten sonradır ki kemâle, klâsik çağına erişmiştir.

Imâle ve zihaf gibi bugün hoş görülme-yen tasarruflar dikkate alındığında bütün şiirlerinin arûzla ölçülebileceğini delilleriyle ortaya koyduğumuz Yunus Emre; hakkında birbirini bütünlemekten ziyâde tanzir eden ve diğer şâirlerimize nisbette pek fazla neşriyâta mukâbil, bizim için bâkir bir mevzûdur!.. Tedkikatımızı, yakın gelecekte Mecmûamızda neşre niyetliyiz.

İslâmî Türk Edebiyatında Tevhidler ve Münacaatlar

— III —

Dr. Neclâ PEKOLCAY

XVII. asrın muhtlif divan şâirlerinde, farklı ifâdelerle de olsa, aynı işleyiş tarzını görüyoruz:

Âlî (XVII. asır):

İlâhî Sensin ol dâna-yı râz ü Hâlik-i yektâ
rumûz-âmûz u akl ü hâlet-efzâ-yı dil-i şeydâ
Fürûg-endâz-ı bezm-i şem'i işret-i işret-hâne-i kudsi
çerâğ-âvîz-i tâk-ı hânkah-ı âlem-i bâlâ

.....
Debistân-ı kudemde ol debîr-i lem-yezelsin kim
iki harf ile kıldun on sekiz bin âlemi inşâ
Hamîşe vahdetin zikri dilinde sevsen-i bâğın
açık nezzâre-i sun'unda çeşm-i nergis-i sehlâ
Seni her biri bir yüzden görürler zâhir ü hâtın
merâtibce mezâhir zâtına bu cümle-i eşyâ

.....
Neden ney gibi efgan eylerüm bezm-i firâkında
kılurken gûş u cânum nahnü akreb nağmesin ısga
Şifâsâz olmasa ger şerbet-i lâ-taknatû câna
Vücûdum eyleridi tâb-ı havf-ı ma'siyet ifnâ
Münevver kıl İlâhî dide-i cânum ola tâ kim
müşâhed men âref âyînesinden şâhid-i mânâ

XIX. ve XX. asırlarda tevhidler bir birlemeye ve münâcaata, ekseriyetle yönelmiştir.

Tanzimatçılar, yaşanan hayatla ilgili bir edebiyat getirmeye yönelirken, eskinin te'sirini yine Ziyâ Paşa gibi, kısmen isteyerek, Nâmık Kemal gibi de istemeyerek devâm ettirmişlerdir.